

BILAG 1:

Mestringsindsats til børn med udviklings- og opmærksomhedsforstyrrelser

Foreløbig beskrivelse

Indhold

Indledning	2
Mestringsindsatsen	2
Indsatsens elementer	2
Værdi- og teorigrundlag	3
Kerneelementer i indsatsen	4
Kerneelement 1: Afdæk ressourcer og behov	4
Kerneelement 2: Styrk barnets viden, tænke- og handlemuligheder	5
Kerneelement 3: Styrk primære voksnes forudsætninger for at støtte	5
Kerneelement 4: Anerkend børnenes perspektiver	6
Kerneelement 5: Overlever viden	6
Organisatoriske forudsætninger	6
Forudsætning 1: Viden og kompetencer	7
Forudsætning 2: Ledelse og organisering	7
Forudsætning 3: Fælles ansvar og klar rollefordeling	7
Vidensgrundlag og litteraturliste	8
Litteraturliste	8

Indledning

Dette er den foreløbige beskrivelse af en ny dansk mestringsindsats målrettet børn med udviklings- og opmærksomhedsforstyrrelser. Indsatsen er fortsat under udvikling og nærværende beskrivelse vil blive justeret ud fra dette arbejde, ligesom det er forventningen, at der opstår behov for tilpasninger undervejs i modningsarbejdet de kommende år.

Beskrivelsen er tænkt som en introduktion til indsatsen til kommuner, der overvejer at ansøge om at deltage i modningsarbejdet, hvor indsatsen prøves af og tilpasses ud fra erfaringer i praksis i et samarbejde mellem Socialstyrelsen, VIVE og kommunerne.

Beskrivelsen er et bilag til *Vejledning om ansøgning om støtte fra ansøgningspuljen til mestringsprogram til børn med udviklings- og opmærksomhedsforstyrrelser*, og skal læses i sammenhæng med denne.

Mestringsindsatsen

Mestringsindsatsen har fokus på de sociale aspekter af børnenes liv og er målrettet 8-14 årige børn med udviklings- og opmærksomhedsforstyrrelser, som har udfordringer med at indgå i sociale relationer og børnefællesskaber. Målet med indsatsen er at styrke børnenes sociale kompetencer og mestrings af hverdagen.

Indsatsen består af en gruppebaseret indsats til målgruppen samt et tilhørende gruppeforløb til målgruppens primære voksne, som i indsatsen har en central rolle i at understøtte børnenes omsætning af ny viden til deres hverdag. De to gruppeforløb kører parallelt med hinanden.

Indsatsen er tænkt til en forankring i PPR, men i samarbejde med andre relevante aktører, fx specialklasser på alment skoler.

Gruppeforløbene for hhv. børn og voksne vil bestå af forventet ca. 10 ugentlige sessioner for børnene og forventet ca. 5 sessioner for de voksne. Det forventes, at deltagerantallet i børnegruppen vil være 6-10 børn, hvor voksengruppen vil være større, da flere af barnets primære voksne kan deltage sammen. Sessionerne vil omhandle en række på forhånd fastlagte temaer.

Som supplement til indsatsbeskrivelsen udvikles der to gruppelederguides.

- En guide til gruppeforløb for børn med udviklings- og opmærksomhedsforstyrrelser, som beskriver det konkrete indhold i gruppeforløbet inklusiv tilhørende redskaber.
- En guide til gruppeforløb for primære voksne til børn i målgruppen, som beskriver det konkrete indhold i gruppeforløbet for de voksne inklusiv tilhørende redskaber.

I de følgende afsnit beskrives indsatsens værdi- og teorigrundlag, kerneelementer og organisatoriske forudsætninger.

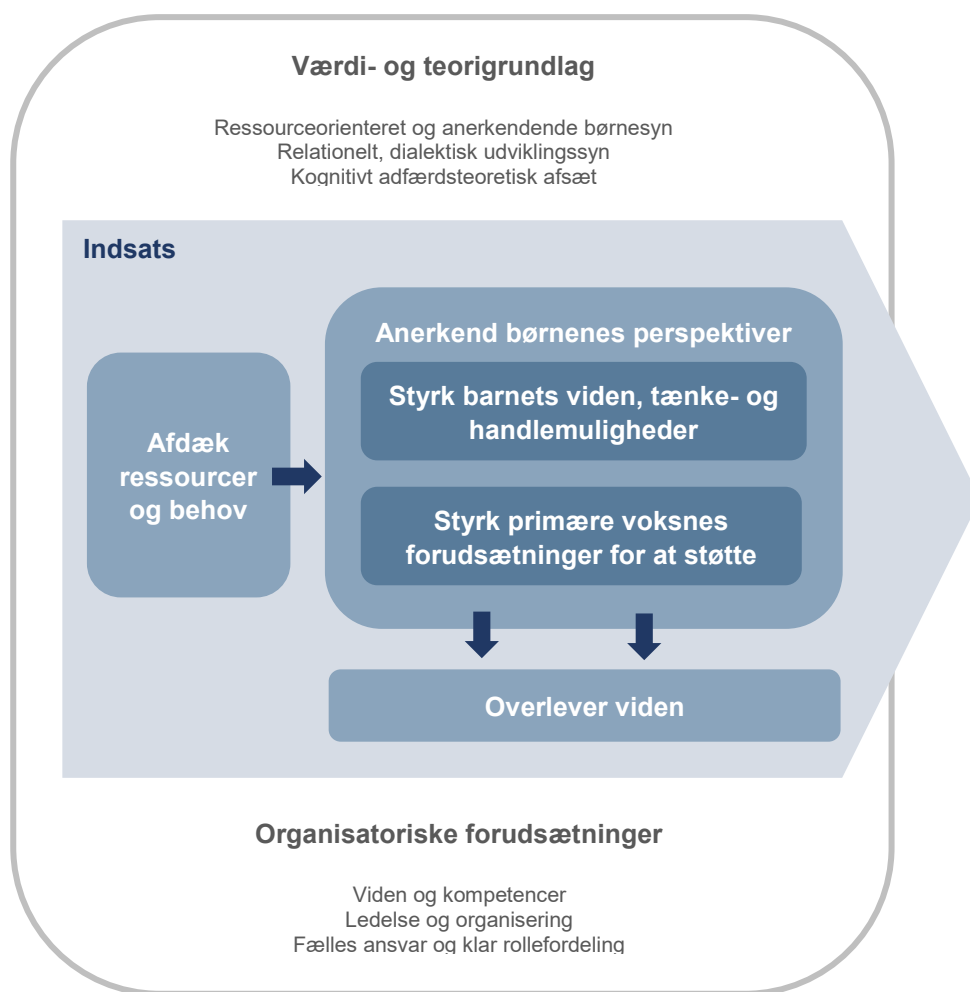
Indsatsens elementer

Som afsæt for modnings- og udviklingsarbejdet i projektkommunerne har Socialstyrelsen og VIVE udarbejdet en foreløbig beskrivelse af de overordnede kerneelementer i indsatsen.

Indsatsen, der beskrives i det følgende, er jf. figuren nedenfor funderet i en række værdier og teorier, som danner den grundlæggende forståelse og tilgang til arbejdet med indsatsen. Med afsæt i det værdi- og teorigrundlag består indsatsen af følgende fem kerneelementer:

- Afdæk ressourcer og behov
- Styrk barnets viden, tænke- og handlemuligheder
- Styrk primære voksnes forudsætninger for at støtte
- Anerkend børnenes perspektiver
- Overlever viden

En række organisatoriske forudsætninger er desuden afgørende for den gode implementering af indsatsen. Forudsætningerne er tæt koblet med indsatsen og indsatsens kerneelementer, og skal indgå i kommunernes udviklingsarbejde sammen med indsatsens kerneelementer.

I det følgende beskrives indsatsens værdi- og teorigrundlag, de fem kerneelementer og de organisatoriske forudsætninger.

Værdi- og teorigrundlag

Følgende værdier og teorier danner grundlag for indsatsens udviklings- og menneskesyn:

- Et helhedsorienteret, dialektisk og dynamisk udviklingssyn, der bygger på, at børn udvikler sig og bliver til i den interaktion med sine omgivelser. Barnets udviklingsbetingelser er påvirket af de

muligheder og begrænsninger, der er i de forskellige kontekster som barnet indgår i, og udviklingen skal derfor understøttes i tilknytning hertil af de voksne omkring barnet.

- En kognitivt orienteret udviklingssyn, der bygger på forståelsen af, at barnets tanker og antagelser om verden har betydning for den måde barnet handler og er i verden på. Ved at forstyrre og udforske barnets forståelse af verden, kan man være med til at udvikle nye og andre måder at mestre og være i verden på.
- Desuden bygger indsatsen på et anerkendende og ressourceorienteret børnesyn og på, at barnet gør det rigtige, hvis det kan. Hvis barnet ikke kan, skal det gennem samspillet og med positiv voksenstøtte udvikle forudsætninger for at kunne deltage med afsæt i egne ressourcer, forudsætninger og behov.

Kerneelementer i indsatsen

I det følgende beskrives de fem kerneelementer i mestringsindsatsen målrettet børn med udviklings- og opmærksomhedsforstyrrelser. I tilknytning til kerneelementerne vil der blive udarbejdet guides til gruppelederne. Her vil der være praksisbeskrivelser, som konkretiserer den faglige praksis i relation til kerneelementerne samt relaterede redskaber, der kan understøtte efterlevelse af den beskrevne praksis.

De samlede materialer vil i løbet af modningen i kommunal praksis blive justeret ud fra den viden, der opbygges, og de erfaringer, der gøres, når materialerne omsættes til praksis og indsatsen tilbydes til målgruppen.

Kerneelementerne omsat til faglig praksis vil overordnet ske ved levering af en gruppebaseret indsats rettet mod børn i målgruppen og en sideløbende gruppebaseret indsats rettet mod barnets primære voksne.

Kerneelement 1: Afdæk ressourcer og behov

Afdæk ressourcer og behov hos barn og familie gennem tidlig inddragelse, så det sikres, at barnet indgår i en indsats og i en gruppe, der matcher barnet og familiens ressourcer og behov.

En indledende afdækning af barnets ressourcer, udfordringer og motivation skal danne afsæt for en faglig vurdering af, om indsatsen matcher barnets ressourcer og behov, ligesom den skal danne afsæt for, at gruppelederen kan tilrettelægge indsatsen med et blik for det enkelte barns udfordringer og ressourcer. Afdækningen skal også danne fagligt grundlag for sammensætning af en gruppe af børn, der vurderes at kunne indgå i, og udvikle sig sammen i en gruppebaseret indsats. Herved opnås de bedste forudsætninger for, at barnet kommer til at trives i gruppen og får mulighed for at lære og træne nye tænke- og handlemuligheder gennem aktiviteterne og i samspillet med de øvrige børn i gruppen (Laugeson et al., 2010; Young, 2017).

En indledende afdækning af familiens ressourcer, udfordringer og motivation for at indgå i indsatsen og en gensidig forventningsafstemning ift. deltagelse i indsatsen er ligeledes væsentlig. En af barnets primære voksne skal indgå i indsatsen og spille en central rolle ift. at understøtte barnets udvikling i hverdagslivet (Laugeson et al., 2010; Young, 2017).

Den indledende afdækning finder sted gennem inddragelse af barnets og forældrenes perspektiv på barnets udfordringer. Det er med til at sikre en fyldestgørende faglig vurdering, og at de konkrete mål for indsatsen afstemmes i fællesskab, hvilket kan være med til at sikre ejerskab og motivation for indsatsen hos barn og familie (Laugeson et al., 2010).

Kerneelement 2: Styrk barnets viden, tænke- og handlemuligheder

Sørg for at barnet opnår og træner ny viden og nye tænke- og handlemuligheder, der kan guide barnet til at forstå og indgå i sociale sammenhænge, og som kan danne afsæt for at barnet udvikler hensigtsmæssige mestringsstrategier.

Læring og udvikling er en løbende proces, der finder sted i det gensidige samspil med omgivelserne. Det er derfor væsentligt, at gruppelederen gennem indsatsen præsenterer barnet og børnegruppen for ny viden og nye tænke- og handlemuligheder i relation til at kunne indgå i socialt samspil. Opfølgende er det væsentligt, at gruppelederen understøtter børnene i at oversætte og træne det lærte i gruppen. Gruppen udgør et afgrænset socialt læringsfællesskab, som barnet kan spejle sig i, og hvor det har mulighed for at træne den nye viden og de nye tænke- og handlemuligheder. For at understøtte barnets udvikling er det væsentligt at gruppelederen præsenterer viden på en legende, levende og til gruppen tilpasset måde, og dels at gruppelederens samtidig inspirerer til, at den nye viden og de nye tænke- og handlemuligheder trænes i barnets hverdagsliv uden for gruppesessionerne. Gruppelederen skal samtidigt sørge for, at den nye viden og de nye tænke- og handlemuligheder også trænes ude i almene og mere komplekse fællesskaber (jf. kerneelement 4 og 5). Ved at indgå i en gruppebaseret indsats kan udvikling af sociale færdigheder hjælpes på vej og barnet kan guides og trænes i at indgå i sociale sammenhænge med andre. Børnene kan introduceres for ny viden og nye tænke- og handlemuligheder i relation til at kunne forstå og indgå i socialt samspil. (Laugeson et al., 2010; Young, 2017; Bartram et al., 2021; Mikami et al., 2019).

Kerneelement 3: Styrk primære voksnes forudsætninger for at støtte

Sørg for at primære voksne i barnets liv får forudsætningerne, så de kan understøtte barnet i at træne den nye viden og de nye tænke- og handlemuligheder i hverdagslivet og derved understøtte barnet i at udvikle hensigtsmæssige mestringsstrategier.

Det er vigtigt, at gruppelederen sørger for, at barnets primære voksne kommer til at indgå som en del af indsatsen, da de kan være med til at sikre, at den nye viden og de nye tænke- og handlemuligheder, som barnet præsenteres for i gruppesessionerne udvikler sig og bliver en integreret del af de mestringsstrategier, som barnet på sigt fleksibelt kan overføre, anvende og bringe i spil i andre sociale sammenhænge i barnets hverdagsliv. Gennem sideløbende gruppesessioner skal gruppelederen sørge for, at barnets primære voksne får en udvidet forståelse for, hvordan de kan understøtte barnets udvikling og hvad de skal være særligt opmærksomme på i den sammenhæng. Gruppelederens involvering af de primære voksne i barnets læring kan også være med til at styrke relationen mellem barn og primær voksen, hvilket er særligt positivt for børn i målgruppen. Gennem de voksenrettede gruppesessioner er det hensigten, at de primære voksne får forudsætningerne til at understøtte barnets udvikling. De kan guide og hjælpe barnet med at oversætte, overføre og anvende den nye viden og de nye tænke- og handlemuligheder fra sessionerne i andre sammenhænge i barnets hverdagsliv under og efter indsatsens afslutning. Eksempelvis kan de være med til at omstrukturere og omformulere øvelser eller situationer, som gør det nemmere for barnet at anvende det nye i andre sociale sammenhænge. Det kan være med til at understøtte barnets udvikling af nye og mere hensigtsmæssige mestringsstrategier. (Mikami et al. 2019; Young, 2017; Laugeson et al., 2010; Bartram et al., 2021; ADHD Foreningen, 2017).

Barnets primære voksne er typisk en forældre eller en primær omsorgsperson, da det kræver en tæt relation og daglig/ugentlig kontakt med barnet for at kunne hjælpe barnet med at træne den nye viden og de nye tænke- og handlemuligheder, og derved udvikle nye og hensigtsmæssige mestringsstrategier i forhold til at indgå i sociale sammenhænge i hverdagen (Young, 2017; Laugeson et al., 2010).

Kerneelement 4: Anerkend børnenes perspektiver

Anerkend barnet og børnegruppens perspektiver, så indsatsen løbende tilpasses børnenes interesser, ressourcer og behov og deres motivation for at deltage i gruppeforløbet opretholdes.

Når barnet mødes af anerkendende voksne kan det være med til at sikre barnets engagement og motivation for at deltage i indsatsen. Ved at tage afsæt i det enkelte barn og børnegruppens interesser, ressourcer og behov og understøtte gennem positiv guidning og feedback, kan gruppelederen understøtte børnenes udvikling og give dem en oplevelse af at lykkes og have kompetencer, de kan bringe i spil i gruppen. Det kan have positiv betydning for barnets motivation og for at barnets deltagelse i indsatsen fastholdes (Laugeson et al., 2010; Bartram et al. 2021; Young, 2017). Det er ligeledes væsentligt, at de primære voksne der indgår i indsatsen, klædes på til at møde barnet med anerkendelse.

Med afsæt i barnets og børnegruppens perspektiv er det væsentligt at vælge aktiviteter, der appellerer til barnet og gruppen som helhed – eksempelvis sjove eller legende aktiviteter - da det kan være med til at fastholde børnenes opmærksomhed, motivation og engagement for at deltage i indsatsen (Young, 2017; Bartram et al., 2021).

Alle børn og børnegrupper er unikke, og det er derfor vigtigt, at indsatsen og de enkelte sessioner i indsatsen tilpasses barnet og børnegruppens behov, alder og funktionsniveau (Bartram et al., 2021; Young, 2017). Ved at tilpasse aktiviteterne med afsæt i den enkelte børnegruppe og de enkelte børns interesser, forudsætninger og udfordringer, sikrer gruppelederen, at alle børn bliver anerkendt og mødt med aktiviteter der passer til dem. Det kan ligeledes have en positiv betydning for barnets motivation og fastholdelse i indsatsen, ligesom barnet gennem tilpasningen får de bedste forudsætninger for at udvikle sig gennem gruppeforløbet (Bartram et al., 2021; Laugeson et al., 2010; Young, 2017).

Kerneelement 5: Overlever viden

Overlever relevant viden fra indsatsen til øvrige voksne i barnets nærmiljø, så de undervejs og fremadrettet kan støtte op om barnets udvikling og deltagelse i øvrige sociale sammenhænge og hverdagsliv.

Barnets udvikling finder sted i et gensidigt samspil med barnets omgivelser på tværs af alle de sammenhænge som barnet indgår i, herunder skole, fritidsordning, fritidsaktiviteter, bedsteforældre, legeaftaler etc. Barnets udviklingsbetingelser er dermed påvirket af muligheder og begrænsninger i alle de sociale sammenhænge som barnet indgår i. Barnets udvikling skal derfor også understøttes på tværs af de sociale sammenhænge, hvor barnet befinder sig (Mikami et al., 2019; Bartram et al., 2021).

Overlevering af relevant viden fra indsatsen kan finde sted fra gruppelederen eller fra barnets primære voksen, der indgår i indsatsen til de øvrige voksne i barnets nærmiljø. Det kan være med til at understøtte barnet i at øve den nye viden og de nye tænke- og handlemuligheder i sammenhænge - hvor den primære voksne ikke er til stede og dermed være med til at understøtte barnets udvikling, da det giver barnet mulighed for overføre og anvende viden fra sessionerne til eksempelvis klasseværelset. (Bartram et al., 2019). Involvering af de øvrige voksne i at understøtte barnets læring kan også styrke barnets relation til flere voksne, som kan være med til at hjælpe barnet med at udvikle og generalisere nye mestringsevner til andre og større gruppesammenhænge (Young, 2017; Bartram et al., 2019).

Organisatoriske forudsætninger

For at indsatsen kan implementeres skal følgende organisatoriske forudsætninger være til stede og/eller udvikles i forbindelse med implementering af indsatsen:

Forudsætning 1: Viden og kompetencer

På tværs af skole, PPR og socialområdet er der behov for, at fagprofessionelle har viden og kompetencer på forskellige niveauer, der understøtter, at de fra hver deres position kan bidrage kvalificeret til indsatsen, både ift. opsporing, rekruttering og opfølgning på indsatsen og konkret i forhold til udførelse af selve indsatsen. Fx er det en forudsætning for opsporing og rekruttering til indsatsen, at medarbejdere på eksempelvis skole- og socialområdet har en grundlæggende viden om målgruppen og tegn på sociale vanskeligheder hos målgruppen. Ved bekymring vil der desuden være behov for let adgang til faglig sparring med fagprofessionelle, der har indgående viden om målgruppen eksempelvis hos PPR medarbejdere i kommunen.

Det er desuden væsentligt, at fagprofessionelle, der skal varetage rollen som gruppeleder har grundlæggende viden om og erfaring med målgruppen samt grundlæggende viden om udviklingspsykologi herunder socialpsykologiske teorier og kognitiv psykologi. Lige så væsentligt er det, at gruppelederne har erfaring med at arbejde med målgruppen, lyst og interesse til at arbejde nysgerrigt og motiverende med børnene gennem en leg og inddragelse, samt stærke relationelle og faciliterende kompetencer i forhold til at varetage en gruppebaseret indsats.

Forudsætning 2: Ledelse og organisering

Implementering af nye indsatser kræver altid, at de forskellige ledelsesniveauer i kommunen bakker op om indsatsen og understøtter arbejdet med at få den implementeret i praksis. Særligt er det væsentligt, at det daglige ledelsesansvar er tydeligt, og at den daglige leder sørger for at følge op på implementering af indsatsen og sikrer informationsflowet både vertikalt i egen organisation samt horisontalt til samarbejdspartnere og andre relevante aktører.

Det er også vigtigt, at ledelsen sikrer opmærksomhed på indsatsens sammenhæng til den øvrige indsatsvifte i kommunen og til den samlede opgaveportefølje i enheden. Mestringsindsatsen er udviklet med en forankring i PPR for øje, men lokale kommunale organisatoriske forhold kan gøre, at den måske vil kunne forankres bedre et andet sted, som fx i en specialklasserække, et familiehus eller lignende. Det kan også være, at det vil være meningsgivende at forankre indsatsen i et ligeværdigt tværgående samarbejde mellem flere enheder. Her bør overvejelser omkring rekrutteringsveje til indsatsen altid indgå, ligesom der må være særligt fokus på ansvar og rollefordeling, se mere under Forudsætning 3 herunder.

Nye indsatser giver ofte anledning til både faglig begejstring over nye muligheder og en vis skepsis overfor ukendte faktorer. Dette er naturligt og det er derfor væsentligt, at ledelsen løbende sikrer ejerskab til og motivation for indsatsen – både internt og på tværs af organisationen. Der må afsættes de nødvendige ressourcer og sikres, at medarbejderne har de nødvendige kompetencer og mulighed for sparringsfællesskaber i forhold til den lokale implementering.

Forudsætning 3: Fælles ansvar og klar rollefordeling

Målgruppen for mestringsindsatsen har deres daglige gang i mange forskellige kontekster og indsatsen forudsætter derfor, at kommunen etablerer effektivt samarbejde på tværs af fx PPR, forældre og skole- og socialområdet med henblik på deltagerens vej ind i indsatsen og evt. også i leveringen af gruppeforløbene. Eksempelvis kan det være afgørende for både børn og forældre, at det er kendte fagpersoner, som introducerer dem til indsatsen.

Her er et væsentligt opmærksomhedspunkt, at man både etablerer en fælles forståelse af ansvaret for at støtte målgruppen, og at man har en klar rollefordeling, så alle parter kender deres handlerum i mødet med børn og familier. Har man en organisatorisk model, hvor indsatsen er forankret i et ligeværdigt samarbejde

mellem flere af kommunens enheder, fx at rekruttering og levering af indsatsen løftes af PPR og familiehushold, er det en forudsætning, at der er taget stilling til både de ledelsesmæssige forhold og de mere lavpraktiske forhold som lokaler/forplejning, personaletimer mv.

Uanset hvilken organisatorisk model man vælger er det væsentligt at man etablerer handleveje og procedurer for samarbejde eksempelvis ift. rekruttering til indsatsen, men også om at skabe organisatoriske og ledelsesmæssige rammer for, at der kan koordineres og samarbejdes tværprofessionelt eksempelvis med at støtte op om det enkelte barns udvikling forud for, under og som opfølgning på indsatsen.

Vidensgrundlag og litteraturliste

Tre primære kilder udgør vidensgrundlaget for beskrivelse af indsatsen og de fem kerneelementer. De tre kilder er udvalgt på baggrund af en systematisk søgning på danske og udenlandske mestningsindsatser til hele eller dele af målgruppen.

- *The Star Detective* (Young, 2017)
- *PEERS* (Laugeson et al., 2010)
- *Social Læring* (Bartram et al., 2021)

Litteraturliste

ADHD Foreningen (2017). *Evalueringsrapport Projekt PUST 2014-2018*. Tilgængelig fra: <https://adhd.dk/wp-content/uploads/sites/2/2016/02/Evalueringsrapport-PUST-Oktober-2017.pdf> [17.06.21].

Bartram E., Dahlstrøm R. (red.), Lambæk R., Poulsen KD., Rønn MB, Høegh CT. (2019). *Social Læring – en håndbog i at lære børn med socialkognitive vanskeligheder at forstå og handle i den sociale verden*. Dansk Psykologisk Forlag.

Dalsgaard, S. et. al. (2019). *Incidence Rates and Cumulative Incidences of the Full Spectrum of Diagnosed Mental Disorders in Childhood and Adolescence*. JAMA Psychiatry. doi:10.1001/jamapsychiatry.2019.3523, Publiceret online i november 2019.

Laugeson EA., Frankel FH. (2010). *Social skills for teenagers with developmental and autism spectrum disorders - The peers treatment manual*. Taylor and Francis Ltd.

Mikami, AY., Miller, M., and Lerner, MD. (2019). *Social functioning in youth with attention-deficit/hyperactivity disorder and autism spectrum disorder: transdiagnostic commonalities and differences*, Clinical psychology review, 2019.

Socialstyrelsen (2018): *Socialstyrelsens beregninger baseret på registerdata. Børn og unge med autismspektrumforstyrrelser*. Center for Data, Analyse og Metode.

Socialstyrelsen (2019): *Socialstyrelsens beregninger baseret på registerdata. Børn og unge med ADHD*. Center for Data, analyse og metode.

VIVE (2019). *Kommunernes perspektiver på centrale udfordringer på børne- og ungeområdet*. Socialstyrelsen.

Young S. (2017). *The star detective – facilitator manual – A cognitive Behavioral Group Intervention to develop skilled thinking and reasoning for children with cognitive, behavioral, emotional and social problems*. Jessica Kingsley Publishers.